

Közösségépítő modellek moldvai magyar településeken

Péterbencze Anikó

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Jászberényi Campus Alkalmazott
Neveléstudományi Intézet*

Bevezető

A kutatás során a moldvai magyarok kulturális modellváltozásait vizsgáltam a tánc, a rítusok és az identitás egységében. Jelen tanulmányomban azt kutatom, hogy a csoportszinten megnyilvánuló közösségnek milyen interpretációi lehetségesek, és mi tartja egyben a közösséget, melyek a közösséget formáló jelenségek, és a közösségi identitás milyen akkulturációs folyamatokon megy keresztül.

Arra is választ kerestem, hogy a 21. században érzékelhető értékválságok milyen hatást gyakorolnak a lokális életvilágra, illetve annak etnikus formáira. Milyen új típusú értékmodellek működnek a változó dimenziókban, és ezek hogyan befolyásolják a közösséghez tartozás identifikációs markereit?

A kutatás alaptézise

Azt próbálom feltárni, hogy a moldvai magyarok körében milyen mértékben működik a kulturális értékminták közösségi funkciója. A nagy részben már román identitású fiatal generáció és a hagyományos értékmodelleket még ismerő generációk részvételével alkothat-e közösséget a posztfeudális rendszer által „kitermelt” tradicionális és innovatív kulturális modell? Feloldhatók-e a csoportidentitás szintjén jelentkező – kognitív disszonanciális – sztereotip identitások egy lehetséges új kultúrakonstrukcióban (Festinger, 2000)?

Csoportszintű identitásproblémák

Diaconescu (2005) szerint a moldvai katolikus lakosság több mint egy évszázada „súlyos identitáskризisben szenved”, mert nem képes etnikailag definiálni önmagát, „aki pedig kitart meggyőződése mellett, az a nyilvánosság előtt nem vállalja nézeteit” (Diaconescu, 2005, 9. o.). Turai a klézsei adatközlők körében vizsgálta a történeti tudat jellemzőit. „A történeti tudat funkciója épp a csoport »csoport« voltának az emlékezet révén való szuggesztíójában nyilvánul

meg. A történeti tudat tehát feltételezi a csoporttudatot, a csoportkohéziót. [...] a vizsgált közösségben viszont komoly problémák merülnek fel a csoporttudatot illetően” (Turai, é. n., 138–139. o.).

Az olyan komplex kulturális alakzat, mint a nehezen verbalizálható identitás nem létezik önmagában, beágyazódik az őt működtető politikai-gazdasági-társadalmi élettérbe, és mint folyamatosan változó „mátrix” működik az egyén tudati mezőiben. „Csoportszinten” az egyén a közösség tagjaként csak akkor és kizárólag úgy nyilvánul meg, ahogy és amennyire személye, lénye adekvát az adott közösséggel és a közösséget mint egységes egészet működtető szociokulturális struktúrával. Azonban a csángó csoportidentitás kohéziós elemei eltűntek, mert a döntően gazdálkodói létforma alapja megszűnt, a földhöz való viszony megváltozott, és az életformához kötődő életmódstratégiák is átalakultak (Vincze, 2004).

A moldvai magyarok esetében a társadalmi mobilitásban történő részvételre alig volt esély az elmúlt néhány évszázadban. Az értelmiségi lét lehetőségétől történő teljes körű elszigeteltség, a saját értelmiség kinevelődésének hiánya vezetett társadalmi szinten a lesüllyedéshez, bár erre lett volna némi lehetőség a 19. század második felében, majd az 1990-es években is (Tánczos, 2011; Gazda, 2009; Vincze, 2004). Moldvában a felfelé irányuló mobilitás hiánya gátolta a fejlődést, és erősen behatárolta az identitásminták hagyományozódását is (Pozsony, 2003). Az információból történő kirekesztettség maga után vonta a társadalmi folyamatokból történő kizárást is. A társadalmi folyamatokból történő kizárás ugyanis többnyire – legalábbis Moldvában mindenképpen – politikai megfontolások és az erőszakolt etnikai asszimiláció következményeként valósult meg. Ezt a folyamatot erősítette a magyar iskolák megszüntetése (1950-es évek), az 1991-től zajló népszámlálások és más vallási tárgyú diszkriminatív rendelkezések bevezetése (Tánczos, 2011).

Az elmúlt két évszázadban a moldvai magyar településeken egyedül a katolikus egyház tudott hosszú távú és a közösség tagjaira érvényes életstratégiát működtetni, mely folyamatos kontrollt jelentett ugyan a közösség erkölcsi-tudati értékorientációjában, de egyben a társadalmi biztonságot is jelentette. Az egyház „katolikus közösséget” formáló tevékenysége a hitükben szilárdan elkötelezett csángókra meghatározó befolyást gyakorolt (Benda, 1989; Domokos, 1987; Pozsony, 2002; Iancu, 2014). A csoporthoz mint közösséghez tartozásnak tehát vannak általános ismérvei, mint a nyelvhez kötődő azonosság, a lokalitáshoz fűződő modellek és a koherens generációs modellek értékorientációja, a szubjektum és család-nemzetség-rokonság-faluközösség, valamint a szubjektum és a vallási közösség aktív kapcsolata. A moldvai csángók esetében a nyelvhez és a valláshoz köthető azonosság markánsan meghatározza a csoporthoz mint közösséghez fűződő identitást.

Kulturális identitás – közösségépítő funkció

A hagyományos modellek továbbélése és új kulturális modellek kialakulása

2017 októberében adatokat gyűjtöttem a Szályka Rózsa Balladaéneklő Találkozó fiatal résztvevőinek körében. A mintavételben azt vizsgáltam, hogy a fiatal (10–18 éves) korosztályban a csángó kultúrát népszerűsítő új, civil kezdeményezések, rendezvények hatnak-e, és ha igen, akkor hogyan hatnak a közösségi identitás dimenziójában ebben a korcsoportban. A Somoskán rendezett Szályka Rózsa Balladaéneklő Találkozóra érkező résztvevők körében kérdőíves felmérést végeztem. A résztvevők a következő Bákó környéki csángó településekről érkeztek: Klézse, Pokolpatak, Somoska Trunk, Rácsila, Magyarfalu, Pusztina, Lábnyik, Csíkfalu, Külsőrekecsin, Diószén, Bogdánfalva, valamint Lészped.

Arra kerestem a választ, hogy a résztvevők milyen mértékben ismerik a magyar nyelvet, amennyiben nem beszélik azt, kitől és miért tanulták meg a csángó dalokat, balladákat ezen a nyelven. A kutatás további célja volt annak feltárása, hogy maguk minek vallják magukat, és a hagyományörző rendezvények szerepet játszanak-e identitásuk meghatározásában.

A 2000 és 2006 között született 40 résztvevő közül 29 fiatal anyanyelve a román, és alig értenek néhány szót a magyar nyelvből. Kizárólag románul beszél hat fiatal, ők nem értettek egyetlen szót sem magyarul, öt fiatal viszonylag jól beszéli a magyar nyelvet, de az ő anyanyelvük is román, ők a családi környezetben is használják a magyart. A románul beszélő fiatalok szülei közül 15-en beszélik a magyar nyelvet, de a gyermekeket már románul tanították, és a családban is románul beszélnek.

A fiatalok elsősorban a délutáni, iskolán kívüli magyarórák keretében a pedagógusoktól tanulták a csángó balladákat, és csak elvétve említik szüleiket, nagyszüleiket ebben a témában. Jelentős számban vesznek részt táborokban, táncházakban és a különféle táncos-énekes hagyományörző rendezvényeken annak ellenére, hogy a részvétel teljes mértékben önkéntes. A fiatalokat kizárólagosan az motiválja, hogy feloldódni a csángó-magyar környezetben, és jól érzik magukat a korosztályukban, aktívan és felszabadultan szórakoznak a táncházakban, a táncos rendezvényeken.

A hagyományörző rendezvények programját követően a szervezők rendszeresen táncházakat tartanak, melynek sajátossága a magyarországi hasonló rendezvényekkel szemben, hogy itt a csángó-magyar kulturális mintákkal (még) rendelkező, magyar nyelvet beszélő generáció és a magyar nyelvet már nem beszélő fiatalok együtt szórakoznak, ezáltal nem a hagyományos családmodellben ugyan, de mégis kialakul egyfajta „kulturális kontinuitás” (Csonka-Takács–Havay, 2011, 9. o.).

Az új csángó-magyar kulturális modell elemei és funkciói

Kutatásom során 1. revival jelenségeket, 2. revitalizált, új tartalommal épülő programokat, 3. hagyományból újraformált, 4. valamint visszatánított és 5. innovatív elemeket figyeltem meg. A revival jelenségek között az újesztendei szokások (urálás/hejgetés, „zödfarsangi Szent András-bál”), az esőért közös imádkozás, az „aranymiatyánk” közös ima és a karácsonyi kántálás szokása elevenedik meg mint a közösség etnikai reprezentációja. A revitalizált elemek sorában a tradíció új tartalommal töltődött, több helyszínen felelevenítették a „guzsalyasok” hagyományos formáit, azonban az eredeti funkció jelentősen megváltozott, tehát már nem a fonalfonás a közösségi tevékenység motivációja, hanem a közös együttlét és a közös szórakozás. A hagyományból újraformált jelenségek közül a „Mámómtól tanultam” mesemondó program, valamint a „Csontkirály-babkirály” farsangi multság a szokás 21. századi újragondolt formája. A hagyományból visszatánított közösségi szórakozási forma a táncház, amely a hagyományos „horba” (tánc) alapjain szerveződik, tehát eredeti, közös szórakozás funkciója érvényesül. A közösségépítő tevékenységek sorában innovatív jelenségeket is megfigyeltem. Ilyenek a Szálya Rózsa Balladaéneklő Találkozó (Klézse-Somoska), a Hujjogató fesztivál Trunkon, a Szeret-menti népdalverseny Dumbravenben, a Népdal Találkozó Csíkfaluban, a Csángó fesztivál Bukarestben, a nyári zenei táborok Lábnyikon, Magyarfaluban, az „Elindultam este guzsalyasba” Bákói Kisebbségek Napja, a rendszeres nyári tánc táborok Lábnyikon és a rendszeres népi hangszer-oktató táborok (Klézse, Lábnyik, Magyarfalu, Külsőrekecsin, Csíkfalu, Pusztina, Dumbraven, Somoska, Trunk, Frumosza, Pokolpatak, Lujzikalagor).

Az adatokból az derül ki, hogy míg az 1980-as évekig a hagyományos alkalmak rendezését a hivatalos és a faluközösség vagy esetenként a falurészek által megbízott, fizetett vatávok (Péterbencze, 1993) látták el, addig mostanra ezt a funkciót teljes mértékben átvették az önkéntes szervezők, rokoni kapcsolattrendszerben működő hagyományörző táncosok, zenészek, akik a bákói székhelyű Moldvai Csángómagyarok Szövetségének (MCSMSZ) keretein belül tevékenykedtek, de nem minden esetben a szervezet irányítása alatt rendezik a közös programokat. Ugyanakkor azt is tapasztalhatjuk, hogy a szervezet jelentős és hatásos tevékenységet fejt ki a hagyományörzés területén.

Az 1990-es évektől kezdve a vegyes korcsoportok, azaz a fiatalok és a többi korosztály közösen vesznek részt a programokon. A hagyományörző rendezvények szervezésében és a programokon a nők dominálnak, a hagyományörző közegből kikerülők szinte kivétel nélkül nők. Az adatokból az is kiderül, hogy az elmúlt néhány évben jelentős mértékben gyarapodott a csángó kulturális

minták: táncos alkalmak, népszokások, a táncok, a tradicionális csángó kultúra „visszatanulásának” lehetősége.

A 2000-es évek második felére felerősödött az irányított, tudatos csángó közösségépítő, a csángó identitás vállalását szorgalmazó, informális (civil) tevékenység Moldvában. A folyamat gerjesztője egyértelműen a 2019 óta kettős funkciót ellátó MCSMSZ. A magyar nyelv oktatását és a „hagyományörzést” is a szövetség munkatársai végzik. Az iskolán kívüli hagyományörző tevékenységek, mint a tánctanulás, énektanulás, gyöngyfüzés, hímzés (felkészítés az egyre növekvő számú népdalbemutatókra, néptáncbemutatókra), hozzájárulhat ahhoz, hogy a kulturális minták átörökítése folyamatos maradjon. Megfigyelhetjük, hogy a korábbi tradícióból felelevenített táncos-énekes alkalmak, mint a bálók, táncos mulatságok, guzsalyasok és népszokások mellett innovatív lehetőségek is nyíltak a fiatalok számára. Egyre több helyszínen rendeznek nyári táborokat az általános és középiskolás korosztálynak. Míg a korábbi években egyedül Lábnyikban rendeztek táborokat, addig az elmúlt években már Magyarfaluban, az új Magyar házban is tartanak nyári tánctábort. A másik jelentős és egyben innovatív jelenség a zenei táborok szervezése. Korábban egyáltalán nem működött szervezett keretek között zajló népihangszer-oktatás Moldvában. 2019-től 13 településen indult el a szervezett keretek között zajló népihangszer-oktatás (furulya, hegedű, koboz), ami lehetővé teszi, hogy „élő” zenét tudnak szolgáltatni a táncos rendezvényeken, és ezáltal létrejöhet a csángó népzene átörökítésének kontinuitása is, hiszen a táncházakban és táncos rendezvényeken népzenei játszó csángó furulyások is aktív részt vállaltak az oktatásban. A folyamat elemzésekor azt is figyelembe kell vennünk, hogy a lehetőségek számbeli növekedésével egyenes arányban nőtt a programokon részt vevők száma is. Jelenleg 30-40 településről vesznek részt csángók a táncos-zenei rendezvényeken.

A revival jelenségek közül az őszi „zöldfarsangi” bálók a legnépszerűbbek. 2019-ben öt helyszínen (Dumbravény, Külsőrekecsin, Somoska, Pokolpatak, Pusztina) tartottak ilyen programokat táncosok, zenészek részvételével. A revival jelenségek sorában ki kell még emelnünk a karácsonyi ünnepkörhöz fűződő énekes szokásokat. A karácsonyi kántálás rítusát több helyszínen, közel 100 résztvevővel elevenítették fel. Az asszonyok, lányok 12 településről (Klész-Buda, Somoska, Pokolpatak, Forrófalva, Külsőrekecsin, Dumbravény, Csíkfalu, Lábnyik, Trunk, Pusztina, Magyarfalu) vettek részt az esti közös énekes imákon. 2019-ben a Bukarestben rendezett Csángó bálon 300 csángó jelent meg hagyományos csángó viseletben.

A számbeli növekedés mellett érezhető a csángó emberek aktivitásának erősödése, ami abban nyilvánul meg, hogy míg korábban nehezen lehetett „kimozdítani” az embereket lakhelyükről, addig mára szívesen jönnek el a rendezvényekre, és hálásak a lehetőségekért.

Következtetések

Adataim szerint – a dominánsan román identifikációval párhuzamosan – erősödik a vegyes identitás vállalása: „csángó es román es, mindkettő, fele-fele”, ami mögött egyértelműen a csángó kulturális minták hatását és annak erősödését látom. A középiskolás korosztályban a vizsgált korcsoporton belül meghatározó szerepet tölt be a csángó táncház mint adekvát szórakozási forma. Moldvában a 2010-es évek vége felé egy tradicionális alapokon szerveződő, de innovatív elemekkel bővülő, magyarországi mintára kiépülő táncházmozgalom mint új típusú szubkulturális minta kialakulásának lehetünk tanúi. Ez a modell azonban sok tekintetben eltér a magyarországi modelltől (Csonka-Takács & Havay, 2011). A magyarországi táncházak elsősorban értelmiségi, városi fiatalok körében váltak népszerűvé, nem revival jelenséggként kerültek a kulturális palettára, a népi tradícióból kölcsönözve a falusi társadalmak Kárpát-medencei szórakozási modelljének módosított változataként működtek, és így szerveződik ma is a táncház Magyarországon. A magyarországi táncházak tehát egygenerációs szórakozási formaként jöttek létre, és a városi fiatal korosztály számára jelentettek alternatívát.

Moldvában ugyanakkor a csángó kulturális tradíció, a népi tudás több generációban még aktivizálható módon van jelen. Pusztán „alkalom” és „helyzet” szükséges a „kulturális rendszer újraindításához”. Az MCSMSZ tevékenysége során társadalmi szerveződésként ebbe a folyamatba kapcsolták be a fiatal generációt, amely többnyire már nem rendelkezik a kulturális kódok mögött rejlő ismeretekkel, de a többgenerációs programokon „észrevétlenül” épül be ez a tudás a kulturális kontinuitás folyamatába.

A közös szórakozási alkalmak, a rítusok azonban már nem a lokális-társadalmi dinamika elemeiként funkcionálnak, és nem a közösség által elfogadott életstratégiákat erősítik, inkább a tradícióhoz való kötődés és a modernizálódó életvilág egymással konfrontálódó adaptációiként értelmezhetők.

A „csángó” és „román” jelentésének összekapcsolása a fiatal generációkban erősödik. A román anyanyelvű fiataloknál ugyanakkor erős a csángó kultúrához való kötődés is. Feltételezhető, hogy bizonyos kulturális minták az asszimilációs törekvések ellenére is képesek a továbbélésre. A „csángó” identitás krízisének egyik sarkalatos pontja a csángó-magyar nyelv eltűnése, a másik pedig az életmódváltásból adódóan a tradicionális csángó-magyar kultúra „átértékelődése-leértékelődése”. Az előbbi folyamat jórészt visszafordíthatatlan, ám azért erre is láttunk ellenpéldát az európai történelemben, az állítás második része is sok bizonytalanságot rejt, hiszen nem tudhatjuk, hogy az aktuálpolitikai történések, változó társadalmi és migrációs tényezők hatására milyen új helyzetek alakulnak ki, és milyen előre nem látható folyamatok indulnak el

bizonyos civil szerveződések eredményeként. A fiatalok közül azok, akik vegyes identitásúnak vallották magukat, nem tudják egyértelműen meghatározni önazonosságukat, mert nyelvükben kötődnek a román közeghez, ugyanakkor határozottan kötődnek a csángó-magyar kultúrához is. A csángó balladák megtanulása, a jellegzetes csángó viselet mint csángó kulturális szimbólumok vállalása, a táncházakban és más táncos rendezvényeken történő aktív, önkéntes részvétel azt bizonyítja, hogy egyértelmű kulturális minták adaptálódnak ebben a korosztályban. A kulturális kontinuitás jele, hogy az idősebb generációtól veszik át a fiatalok ezeket a mintákat. Míg azonban a hagyományos átörökítési folyamatban ez a családon belül ment végbe, addig napjainkban ez a folyamat a családmoddellen kívülre, a civil szférába került, így a civil szerveződések eredményeként jön létre a mintaközvetítés.

A román nyelvű – zömében csángó gyökerű – szülői környezetben szocializálódott fiatalok iskolás koruktól csángó hagyományos kulturális modellt közvetítő közegbe is belekerülnek, és ennek hatása alatt válnak vegyes identitásúvá. Bizonyítható továbbá az is, hogy nem egyedi jelenségekről van szó. A Bákó környéki településeken tapasztalható csángó kulturális élet pezsgését előidézhette a korábban a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének (RMPSZ) délutáni nyelvoktatási programjához kötődő énekes-táncos tanítás folyamata, illetve az MCSMSZ aktív hagyományszervező programjai és a magyarországi kapcsolatok intenzitása is.

A 21. század harmadik évtizedében azt állapítottam meg, hogy bizonyos kiemelkedő hagyományörző tevékenységet végző személyiségek és/vagy az általuk képviselt civil kezdeményezések hatására új típusú közösségépítésnek lehetünk tanúi. Ezek a közösségek – bár nem koherens társadalmi formációk – inkább tudatos közösségépítési modellekben működő, aktív civil szerveződések, de mindenképpen a hagyományos csángó népi kulturális tradíció kontinuitásában érdekeltek. Ebben a közegben többgenerációs szerveződést figyeltem meg, amely – civil formáinak megfelelően – láthatóan adekvát szórakozásmoddellt biztosít a közösség tagjai számára.

Az elmúlt évtizedekben a változások dinamikája rendkívüli módon felgyorsult. Míg korábban a kulturális minták változásához generációnyi időre, évtizedekre volt szükség, addig mára már években mérhető a változás dinamikája. Több oka is lehet a gyorsulásnak. Az egyik ilyen tényező bizonyosan a múlt század 90-es éveitől kitaruló világ, a globalizáció hatása, az elektronikus médián, majd az interneten keresztül eljutó információk sokasága. A másik ilyen hatást kiváltó tényező mindenképpen a munkamigrációban keresendő, hiszen a munkaképes, aktív korosztály számára Európa fejlettebb országainak értékrendje új távlatokat nyitott, bár ennek az identifikációs tényezőit a tartósan külföldön élő csángók szempontjából még szükséges lenne vizsgálni. Fel kell

sorolnunk a gyors változások okai között azt is, hogy ebben az évtizedben komoly magyarországi anyagi támogatás jutott a térségbe, ezáltal esélyt kaptak olyan kezdeményezések, melyek a csángó életvilág közegében, az ismert okok miatt korábban esélytelenek maradtak, és jelenleg elemi erővel szerveződnek újra, mint például hagyományőrző csoportok, új típusú táncalkalmak, népszokásokhoz, vallási élethez kapcsolódó szokások, csángó viseletek készítése, hangszerstanulás a fiatalok körében.

Azokban a közösségekben, ahol nyári tánc- és zenei táborok működnek, ahol tánctalálkozókat szerveznek, ahol ballada- és népdaléneklő rendezvényeket, fesztiválokat és más hagyományőrző, illetve új típusú csángó kulturális programokat, rendszeres táncházakat rendeznek, ott lehetőség nyílik a csángó kulturális minták iránt érdeklődő fiatalok identitásának változására és egy új kulturális modell kialakulására. Ahogyan az 1970-es években a szocialista társadalmi keretek között Magyarországon, a „beatkorszakban” szocializálódott városi fiatalok a hiteles paraszti népi kultúra, a néptánc, népzene tárházáról mit sem tudtak, mégis elindult a táncházmozgalom, élén néhány lelkes szakemberrel és fiatal zenészekkel, táncosokkal, és sikerült egy máig ható vadonatúj szubkultúrát teremteni és a szellemi kulturális világörökség részévé tenni, úgy ma esélyét látom egy hasonló moldvai „csángó szubkultúra” létrejöttének, mely idővel helyettesítheti az anyanyelvhez és a valláshoz fűződő etnikai identitás kötelékét, és ez a kulturális minta új csángó identáshordozóvá válhat, és ezáltal hozzájárulhat egy új közösségépítő modell működéséhez. Azt azonban, hogy ez az új közösségépítő modell milyen közösségi identitások hordozójává válik a magukat ma dominánsan románként valló fiatal generáció körében, azaz a „csángó-román” vagy a „csángó-magyar” identitású közösség megerősödéséhez vezet-e majd, azt az elkövetkezendő évek folyamatai fogják meghatározni.

Irodalomjegyzék

- Benda, K. (1989). A moldvai magyarok (csángók) a XVI–XVII. században. In K. Benda (Ed.) *Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467–1706 I–II.* (pp. 9–51). Magyarságkutató Intézet.
- Csonka-Takács, E., & Havay, V. (Eds.) (2011). *A táncház módszer mint a szellemi kulturális örökség átörökítésének magyar modellje.* Szabadtéri Néprajzi Múzeum.
- Diaconescu, M. (2005). A moldvai katolikusok identitáskrízise a politika és a historiográfiai mítoszok között. In I. Kinda & F. Pozsony (Eds.) *Adaptáció és*

modernizáció a moldvai csángó falvakban (pp. 9–20), Kriza János Néprajzi Társaság.

Domokos, P. P. (1987). *A moldvai magyarság*. Magvető Kiadó.

Festinger, L. (2000). *A kognitív disszonancia elmélete*. Osiris Kiadó.

Gazda, Á. (2009). Az RMDSZ és a moldvai csángók. In L. Diószegi (Ed.), *A moldvai csángók és a változó világ* (pp. 85–99). Teleki László Alapítvány-Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ.

Iancu, L. (2014). A moldvai magyarság identitásának tudományos interpretációi. In A. Ferencz Attiláné et al. (Eds.), *Körösi Csoma Sándor: Mi a magyar?* (pp. 454–465). Körösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület–T3 Kiadó,

Péterbencze, A. (1993). Táncok és táncos szokások a Bákó környéki településeken. In A. Péterbencze (Ed.), *Moldovának szíp táiaind születem...* (pp. 68–90). Csángó Fesztivál Kisebbségi Alapítvány.

Pozsony, F. (2002). Church life in Moldavian Hungarian Communities. In L. Diószegi (Ed.), *Hungarian Csángós in Moldavia* (pp. 83–117). Teleki László Foundation–Pro Minoritate Foundation.

Pozsony, F. (2003). A moldvai csángók érdekvédelmi törekvései 1989 után. *Korunk*, 14(9), 3–20.

Tánczos, V. (2011). *Madárnyelven. A moldvai csángók nyelvéről*. Erdélyi Múzeum Egyesület.

Vincze, G. (2004). Asszimiláció vagy kivándorlás? Fejezetek a moldvai magyar etnikai csoport, a csángók történelmének tanulmányozásához. Budapest, Teleki László Alapítvány, Erdélyi Magyar Egyesület.

Absztrakt

Nem véletlen, hogy az antropológiai kutatás újabb kérdéseket vet fel a 21. század közösségtípusainak vizsgálatában. Egy történetileg etnikai identitással, sőt ehhez szorosan kapcsolódó lokális tudattal rendelkező népcsoport, a moldvai csángó-magyarok vizsgálatában új szempontok vetődnek fel a közösség mint korábban egységes entitás vizsgálati módszereivel kapcsolatban. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai azt mutatják, hogy a közösség elsődleges szempontjaként meghatározó anyanyelvhasználat mára már nem működik alapvető identitásmarkerként, de ugyanígy a vallás is kiszorulóban van ebből a dimenzióból. Míg korábban az *identitás* és a *közösség* egyazon dimenzióban egymást kölcsönösen feltételező fogalmak voltak, addig mára ebben a határokon túli népeességben fellazultak az identitásképző markerek keretei. A munkamigrációs folyamatok következtében a *lokálisközösség*-értelmezések

elavultak, és helyükbe léptek ma még nehezen modellezhető folyamatok az *online közösségek* útján. Ugyanakkor a folyamatos változó hatások – magyarországi kapcsolatok, nyugat-európai hatások – következtében esélye van új típusú közösségi modellek létrejöttének, aminek definiálása az antropológus szakma feladata.